

rem satis discussimus priori tomo, disp. 17, sect. 5, ubi sententiam, quam hic indicat Athanasius, probabiliorem duximus.

3. Circa solutionem ad tertium, tractat D. Thomas an ex unione Verbi cum anima vel corpore, sequatur communicatio idiomatum, quod anima sit Deus, etc. Videantur dicta de hac re supra, disp. 14, sect. 3 et 4, disp. 15, sect. 6, in fine.

ARTICULUS IV.

Utrum Christus in triduo mortis fuerit homo¹.

1. Ad quartum sic proceditur. Videtur quod Christus in triduo mortis fuerit homo. Dicit enim Augustinus, in 1 de Trinitate²: Talis erat illa susceptio, quæ Deum hominem faceret, et hominem Deum. Sed illa susceptio non cessavit per mortem. Ergo videtur quod per mortem non desierit esse homo.

2. Præterea, Philosophus dicit, in 9 Ethic.³, quod unusquisque homo est suus intellectus; unde et post mortem animam Petri alloquentes, dicimus: Sancte Petre, ora pro nobis. Sed post mortem Filius Dei non fuit separatus ab anima intellectuali. Ergo in illo triduo Filius Dei fuit homo.

3. Præterea, omnis sacerdos est homo; sed in illo triduo mortis Christus fuit sacerdos; aliter enim non verum esset quod dicitur in Psalm. 109: Tu es sacerdos in æternum. Ergo Christus in illo triduo fuit homo.

Sed contra, remoto superiori, removetur inferius. Sed vivum sive animatum est superius ad animal et ad hominem; nam animal est substantia animata sensibilis; sed in illo triduo mortis corpus Christi non fuit vivum, neque animatum. Ergo non fuit homo.

Respondeo dicendum, quod Christum vere fuisse mortuum, est articulus fidei. Unde asserere omne illud per quod tollitur veritas mortis Christi, est error contra fidem. Propter quod in Epist. synod. Cyrilli dicitur⁴: Si quis non confitetur Dei Verbum passum carne, et crucifixum carne, et quod mortem gustavit carne, anathema sit. Per-

¹ 3, d. 22, q. 1, art. 1; et Quodl. 2, art. 1, et Quodl. 3, a. 4, et Quodl. 4, a. 1; et op. 2, c. 236, et opusc. 60, c. 20, fin.

² C. 1, circa princ.

³ C. 4, ante med., tom. 5.

⁴ Habetur in Concil. 1 Ephes., cap. 12.

tinet autem ad veritatem mortis hominis vel animalis, quod per mortem desinat esse homo vel animal; mors enim hominis vel animalis provenit ex separatione animæ, quæ complet rationem animalis, vel hominis. Et ideo dicere Christum in triduo mortis hominem fuisse, simpliciter et absolute loquendo erroneum est. Potest tamen dici quod Christus in triduo homo fuit mortuus. Quidam tamen confessi sunt Christum in triduo hominem fuisse, dicentes quidem verba erronea, sed sensum erroris non habentes in fide. Sicut Hugo de S. Vict., qui ea ratione dixit Christum in triduo mortis fuisse hominem¹, quia dicebat animam esse hominem, quod tamen est falsum, ut in 1 p. ostensum est². Magister etiam Sentent., in 22 dist., 3 l., posuit, quod Christus in triduo mortis fuit homo, alia ratione; quia credidit quod unio animæ et carnis non esset de ratione hominis, sed sufficeret ad hoc quod aliquid sit homo, quod habeat animam humanam et corpus, sive conjuncta, sive non conjuncta. Quod etiam patet esse falsum ex his quæ dicta sunt in 1 p.³, et his quæ supra dicta sunt⁴, circa modum unionis.

Ad primum ergo dicendum, quod Verbum Dei susceptio animam et carnem unitam; et ideo illa susceptio fecit Deum hominem, et hominem Deum. Non autem cessavit illa susceptio per separationem Verbi ab anima vel a carne, cessavit tamen unio carnis et animæ.

Ad secundum dicendum, quod homo dicitur esse suus intellectus, non quia intellectus sit totus homo, sed quia intellectus est principalior pars hominis, in quo virtualiter consistit tota dispositio hominis, sicut si rector civitatis dicatur tota civitas, quia in eo consistit tota dispositio civitatis.

Ad tertium dicendum, quod esse sacerdotem, convenit homini ratione animæ, in qua est ordinis character. Unde per mortem homo non perdit ordinem sacerdotalem, et multo minus Christus, qui est totius sacerdotii origo.

COMMENTARIUS.

1. Quæstio hujus articuli (si recte consideretur) eadem est cum illa quam D. Thomas tractavit supra, q. 2, art. 5, an in Christo homine facta fuerit unio animæ et corporis,

¹ Lib. 2 de sac., 1 p., c. 11.

² Q. 75, a. 4.

³ Q. 75, art. 4.

⁴ Q. 2, a. 5.

Qua ratione fuit necessaria illa unio animæ et corporis, ut Verbum fieret homo, eadem ratione fuit necessaria ut perseveraret homo, et ideo, sicut ex principio fidei, quod Deus factus est homo, necessario sequitur assumptis corpus et animam inter se unita, ita, ex contrario principio, quod in morte dissoluta fuit unio animæ et corporis, sequitur tunc Deum desiisse hominem. Quocirca nulla hic superest nova difficultas. Videantur dicta priori tomo, dispnt. 14, sect. 4.

2. Dubium. — Responsio. — In triduo verene ac proprie Christus fuerit. — An vero concedendum sit, in triduo fuisse Christum, quæstio est de modo loquendi; et Durandus quidem, in 3, d. 26, q. 2, absolute negat. Quia Christus dicit suppositum subsistens in duabus naturis, humana et divina; Christus autem in triduo non subsistebat in illis duabus naturis. Item Jesus non erat in triduo, quia si non erat homo, non erat hic homo; ergo neque erat Christus. Unde infert Durandus non esse verum, Christum descendisse ad inferos, et jacuisse in sepulchro. Alii vero dixerunt in triduo vere ac proprie fuisse Christum, quia fuit ejus anima, quæ est Christus. Ita Wicleph., ut refert Waldens., lib. 1 Doctrin. fidei antiquæ, c. 34, qui hæreticus in modo non errabat; tamen in sensu, et ratione suæ locutionis incidit in errorem quem ex Hugone hic refert D. Thomas. Dicebat enim animam esse hominem. Dicendum est ergo proprie et in rigore Christum, ut significat subsistentem in duplici natura integra, non permansisse in triduo, ut argumentum supra factum probat; tamen per synechdochen tribuendo parti appellationem totius, dicitur Christus fuisse in triduo, sicut nunc dicitur S. Petrus esse in celo. Vel certe (ut Cajetanus hic notat circa titulum articuli) Christus in triduo non significabat suppositum duarum naturarum, id est, divinitatis et humanitatis, sed suppositum divinitatis, quod erat unitum animæ et corpori. Sed hæc sunt satis de quæstione de modo loquendi.

ARTICULUS V.

Utrum fuerit idem numero corpus Christi viventis et mortui¹.

1. Ad quintum sic proceditur. Videtur quod non fuerit idem numero corpus Christi viventis et mortui.

1. Quodl. 2, art. 1, et Quod. 3, art. 4, ad 1, et Quodl. 4.

Christus enim vere mortuus fuit, sicut et alii homines moriuntur. Sed corpus cujuscunque alterius hominis non est simpliciter idem numero mortuum et vivum, quia differunt essentiali differentia. Ergo neque corpus Christi est simpliciter idem numero mortuum et vivum.

2. Præterea, secundum Philosophum, in 5 Met.¹, quæcunque sunt diversa specie, sunt etiam diversa numero. Sed corpus Christi vivum et mortuum fuit diversum specie, quia non dicitur oculus et caro mortui, nisi æquivoce, ut patet per Philos., in 1 de Anima², et 7 Metaph.³. Ergo corpus Christi non fuit simpliciter idem numero vivum et mortuum.

3. Præterea, mors est corruptio quædam. Sed illud quod corrumpitur corruptione substantiali, postquam corruptum est, jam non est; quia corruptio est mutatio de esse in non esse. Corpus ergo Christi postquam mortuum fuit, non remansit idem numero, cum mors sit substantialis corruptio.

Sed contra est quod Athanasius dicit in Ep. ad Epictet.⁴: Circumciso corpore, et potato, et manducante, et laborante, et in ligno affixo, erat impassibile et incorporeum Dei Verbum, hoc erat in sepulchro positum. Sed corpus Christi vivum fuit circumcisum, et in ligno affixum. Corpus autem Christi mortuum, fuit positum in sepulchro. Ergo hoc idem corpus quod fuit vivum, fuit etiam mortuum.

Respondeo dicendum, quod hoc quod dico simpliciter, potest accipi dupliciter. Uno modo, secundum quod simpliciter idem est quod absolute, sicut simpliciter dicitur quod nullo addito dicitur, ut Philosophus dicit⁵. Et hoc modo corpus Christi mortuum et vivum simpliciter fuit idem numero; dicitur enim aliquid esse idem numero simpliciter, quia est supposito idem. Corpus autem Christi vivum et mortuum, fuit supposito idem; quia non habet aliam hypostasim vivum et mortuum, præter hypostasim Verbi Dei, ut supra dictum est⁶. Et hoc modo loquitur Athan. in auctoritate inducta. Alio modo simpliciter idem est, quod omnino vel totaliter; et sic corpus Christi mortuum et vivum non fuit totaliter idem, cum

¹ Text. 12, t. 3.

² Text. 9.

³ Text. 35.

⁴ Circa med. illius, incipit Ego arbitrabar.

⁵ Lib. 2 Top., in fin. illius, tom. 1.

⁶ Art. 2 hujus quæst., in arg. Sed contra

vita sit aliquid de essentia corporis viventis; est enim predicatum essenziale, non accidentale. Unde consequens est quod corpus, quod desinit esse vivum, non totaliter idem remaneat. Si autem diceretur quod corpus Christi mortuum totaliter idem remaneret, sequeretur quod non esset corruptum, corruptione dico mortis, quod est hæresis Caianitarum, ut Isid. dicit¹, et habetur in Dec., 24, q. 3²; et Dam. ait, l. 3³, quod corruptionis nomen duo significat: uno modo separationem animæ a corpore, et alia hujusmodi; alio modo perfectam dissolutionem in elementa. Ergo incorruptibile dicere corpus Domini (secundum Julianum et Caianum) secundum primum corruptionis modum ante resurrectionem, est impium, quia corpus Christi non esset consubstantiale nobis, nec in veritate mortuum esset, nec secundum veritatem salvati essemus. Secundo autem modo corpus Christi fuit incorruptum.

Ad primum ergo dicendum, quod corpus mortuum cujuscunque alterius hominis non remanet unitum alicui hypostasi permanenti, sicut corpus Christi mortuum. Et ideo corpus mortuum cujuscunque alterius hominis non est idem simpliciter, sed secundum quid, quia est idem secundum materiam, non autem idem secundum formam. Corpus autem Christi remanet idem simpliciter propter identitatem suppositi, ut dictum est⁴.

Ad secundum dicendum, quod quia idem numero dicitur aliquid secundum suppositum, idem autem specie est idem secundum formam, ubicunque suppositum subsistit in una sola natura, oportet quod, sublata unitate speciei, auferatur unitas numeralis. Sed hypostasis Verbi Dei subsistit in duabus naturis, et ideo, quamvis in Christo non remaneat corpus idem secundum speciem humanæ naturæ, remanet tamen idem numero secundum suppositum Verbi Dei.

Ad tertium dicendum, quod corruptio et mors non competit Christo ratione suppositi secundum quod attenditur unitas, sed ratione naturæ, secundum quam invenitur differentia mortis et vitæ.

COMMENTARIUS.

Objectio. — Responsio. — Responsio D. Thomæ est, simpliciter, id est, absolute et sine addito fuisse idem numero corpus propter

¹ 8 Elym., c. 5.

² C. Quidam autem hæretici, a medio.

³ C. 28, in princ.

⁴ In corp. art.

identitatem suppositi; non tamen fuisse omnino et ex omni parte idem, cum fuerit sub diversis formis. De qua assertionem quoad rem ipsam postea disputabimus. Quoad intelligentiam vero litteræ D. Thomæ difficile est quod ait, illud dici simpliciter idem numero, quod est supposito idem. Anima enim et corpus Christi inter se non erant unum numero, etiam si essent supposito idem, et humanitas et divinitas non sunt numero idem, etiam si sint supposito idem. Et similiter, si Christus dimitteret animam quam habet, et assumeret aliam, non propterea essent una numero, licet essent in eodem supposito. Respondeo, totum hoc pertinere etiam ad modum loquendi. Existimo tamen D. Thomam locutum esse in eo sensu quo superiori tom., disp. 13, sect. 2, cum eodem D. Thomæ diximus, si Verbum assumeret plures humanitates, futurum esse unum hominem, et non plures. Sic ergo in præsentia dicit esse idem corpus numero propter identitatem suppositi, loquendo de corpore in concreto. Objectiones autem factæ solum probant naturas vel partes in abstracto sumptas, non posse dici idem numero propter identitatem suppositi.

ARTICULUS VI

Utrum mors Christi aliquid operata sit ad nostram salutem¹.

1. Ad sextum sic proceditur. Videtur quod mors Christi nihil operata sit ad nostram salutem. Mors enim est quædam privatio; est enim privatio vitæ. Sed privatio, cum non sit res aliqua, non habet aliquam virtutem agendi. Ergo non potuit aliquid operari ad nostram salutem.

2. Præterea, passio Christi operata est ad nostram salutem per modum meriti. Sic autem non potuit operari mors Christi; nam in morte separatur anima a corpore quæ est merendi principium. Ergo mors Christi non est operata aliquid ad nostram salutem.

3. Præterea, corporale non est causa spiritualis. Sed mors Christi fuit corporalis; non ergo potuit esse causa spiritualis nostræ salutis.

Sed contra est quod Augustinus dicit, in 4 de Trinit.²: Una mors nostri Salvatoris (sci-

¹ Infr., q. 52, a. 1, cor., et q. 56, a. 1, ad 1, et ad Gal. 2.

² C. 3, circa fin., tom. 3.

licet corporalis) duabus mortibus nostris (id est, animæ et corporis) saluti fuit.

Respondeo dicendum quod de morte Christi dupliciter loqui possimus. Uno modo, secundum quod est in fieri; alio modo, secundum quod est in facto esse. Dicitur autem mors esse in fieri, quando aliquis per aliquam passionem vel naturalem vel violentam tendit in mortem. Et hoc modo idem est loqui de morte Christi et de passione ipsius. Et ita secundum hunc modum mors Christi causa est salutis nostræ, secundum id quod de passione supra dictum est¹. Sed in facto esse, mors Christi consideratur secundum quod jam facta est separatio corporis et animæ, et sic non loquimur de morte Christi. Hoc autem modo mors Christi non potest esse causa salutis nostræ per modum meriti, sed solum per modum efficientiæ; in quantum, scilicet, nec per mortem divinitas separata fuit a Christi carne; et ideo quicquid contigit circa carnem Christi, etiam anima separata, fuit nobis salutiferum virtute divinitatis unitæ. Consideratur autem proprie alicujus causæ effectus secundum similitudinem causæ; unde quia mors est quædam privatio vitæ propriæ, effectus mortis Christi attenditur circa remotionem eorum quæ contrariantur nostræ saluti, quæ quidem sunt mors animæ et mors corporis, et ideo per mortem Christi dicitur esse destructa in nobis et mors animæ, quæ est peccatum nostrum (secundum illud Rom. 4: Traditus est, scilicet, in mortem, propter delicta nostra); et mors corporis, quæ consistit in separatione animæ, secundum illud 1 ad Cor. 15: Absorpta est mors in victoria.

Ad primum ergo dicendum, quod mors Christi est operata salutem nostram ex virtute divinitatis unitæ, et non ex sola ratione mortis.

Ad secundum dicendum, quod mors Christi, secundum quod consideratur in facto esse, etsi non est ad nostram salutem operata per modum meriti, est tamen operata per modum efficientiæ, ut dictum est².

Ad tertium dicendum, quod mors Christi fuit quidem corporalis, sed corpus illud fuit instrumentum divinitatis sibi unitæ, operans in virtute ejus, etiam mortuum.

COMMENTARIUS.

Duo docet in hoc articulo D. Thomas. Primum est, Christum per mortem in facto esse

¹ Quæst. 49.

² In corp. art.

nihil meruisse nobis, sed solum per mortem in fieri. Quod est dicere, Christum meruisse nobis toto tempore quo patiebatur; in instanti vero mortis jam non meruisse. Quod est verissimum, quia tunc jam non erat homo neviator, ut latius est a nobis disputatum, in superiori tom., disp. 39, sect. 3. Alterum est, mortem Christi in facto esse per modum efficientiæ operatam esse nostram salutem. Quod necessario est intelligendum de carne ipsa, seu humanitate, quod, scilicet, ratione mortis fuerit veluti proportionatum et accommodatum instrumentum ad aliquos effectus nostræ salutis, ut etiam hic Cajetanus et Medina explicarunt, et latius diximus priori tomo, disp. 21, sect. 7.

DISPUTATIO XXXVIII.

In tres sectiones distributa.

DE MORTE CHRISTI QUOAD SUBSTANTIAM ET CAUSAS EJUS.

Postquam disputatum est de passione Christi, consequens est ut de illius morte disserteremus. De qua tria disputanda occurrunt: primum, de morte ipsa secundum se, quod in hac disputatione breviter expediemus, quia circa D. Thomæ litteram omnia fere tacta sunt. Secundo, de prodigiis quæ in ea morte acciderunt, de quo dicemus disputatione sequenti. Ac denique de tempore quo illa mors accidit, hæc enim sola circumstantia explicanda superest. Cæteræ enim cum ipsa passione expositæ sunt.

SECTIO I.

Utrum Christus vere ac naturaliter mortuus fuerit.

1. Non defuerunt hæretici qui negarent Christum vere mortuum esse. Ita enim censuerunt Caiani, ut hic D. Thomas refert, ex Damasc., lib. 3 de Fide, c. 28; et Isid., 8 Ety-mol., c. 5. Et idem necesse est sensisse hæreticos omnes, qui in Christo veritatem humanæ naturæ, aut corporis humani, aut corporis passibilis negarunt; quorum errores fuse relati atque refutati sunt in 1 tom., q. 4 et 5 et 14. Hi hæretici nullum omnino habent fundamentum, nisi fortasse quod indecens et indecorum illis visum est Deum mori; vel certe quod putarunt Christi corpus ex vi unionis factum esse impassibile. Quod videtur etiam sensisse Ambrosius, lib. 10 in Lu-